

Guia docent

Identificació de l'assignatura

Assignatura / Grup	20274 - Arts Decoratives i Industrials / 1
Titulació	Grau d'Història de l'Art (Pla 2009) - Quart curs Grau d'Història de l'Art (Pla 2014) - Quart curs
Crèdits	6
Període d'impartició	Primer semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx / Edifici
Miquel Àngel Capellà Galmés ma.capella@uib.cat	11:00	12:00	Dilluns	03/09/2018	15/07/2019	BF07 / Ramon Llull

Contextualització

L'assignatura 20274 - Arts Decoratives i Industrials forma part del Mòdul M1 (Coneixements de la Història de l'Art general universal com a procés complex, obert i discontinu a partir de la compartimentació del temps històric en unitats constituïdes per èpoques de diferent durada), en concret de l'apartat Història de l'Art en àmbits temàtics i territorials específics.

Aquesta matèria introdueix l'alumnat en l'anàlisi, valoració i contextualització de les Arts Decoratives i Industrials, en concret es treballaran la ceràmica, el vidre, l'argenteria i el moble. Es tracta d'una selecció dins l'ampli camp de les arts de l'objecte i es pretén fer una aproximació a les característiques de cada període estilístic, però que no pot ser exhaustiva en cap cas, atesa la magnitud del camp d'estudi. Es pretén la familiarització amb les produccions, les tipologies, les tècniques decoratives, els usos, significats i els contextos d'ús i creació. A partir d'aquesta base, l'alumnat podrà emprendre en el futur estudis més específics. En definitiva, es posen en consonància els valors i característiques formals i iconogràfiques de les arts de l'objecte, com una manifestació més de l'art del període i sense menystenir-les envers la resta de manifestacions artístiques.

Requisits

No hi ha requisits essencials ni recomanables.

Competències

Guia docent

Específiques

- * CE1 – Competències fonamentals (coneixement disciplinari). Consciència crítica de les coordenades espai i temps (diacronia i sincronia) i dels límits i les interrelacions geogràfiques i culturals de la història de l'art.
- * CE3 – Competències fonamentals (coneixement disciplinari). Visió diacrònica regional i completa dels fenòmens artístics territorials.
- * CE9 – Competències aplicades i professionals (saber fer). Coneixement pràctic dels processos bàsics de la metodologia científica en història de l'art: estats de la qüestió, anàlisis integrals de l'obra d'art, replantejament de problemes, cerca d'informació inèdita, plantejament d'hipòtesi, processos crítics de síntesi, formulació ordenada de conclusions.

Genèriques

- * CG1 – Capacitat d'anàlisi dels coneixements lligats als mòduls, matèries i assignatures pròpies del títol.
- * CG3 – Capacitat per a treballar de forma autònoma i en equip en l'àrea d'estudi de la història de l'art.
- * CG6 – Capacitat de reconèixer la creativitat i els valors estètics.

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

Continguts temàtics

Tema 1. El concepte d'arts decoratives i industrials

Problemàtica de l'objecte d'estudi. Terminologia i metodologia. Elements per a l'anàlisi historicoartística.

Tema 2. Ceràmica

Introducció a la tècnica. La forma i la decoració. Els orígens de la ceràmica. La ceràmica grega i els seus estils. El món romà. La ceràmica medieval i les produccions a la península Ibèrica: andalusina, valenciana i catalana. La ceràmica italiana de l'edat moderna i el seu reflex a Espanya. La porcellana i la seva problemàtica a Europa: la Reial Manufactura de l'Alcora i la Reial Fàbrica del Buen Retiro. La ceràmica del s. XIX: mecanització i historicisme. Diferents propostes del Modernisme. El s. XX: la ceràmica d'autor.

Tema 3. Vidre i cristall

Evolució tècnica, tipològica i dels principals motius decoratius. Història del vidre: els primers vidres. El vidre romà. Vidre medieval. El vidre a l'edat moderna: Venècia i Catalunya. El vidre alemany, bohemí i anglès. La Reial Fàbrica de Cristalls de la Granja. El segle XIX i la industrialització.

Tema 4. Argenteria i arts del metall

Tècniques d'elaboració i de decoració. Centres de producció. L'argenteria des del període gòtic al s. XIX: el cas de les Balears.

Tema 5. Moble i arts de la fusta

Aspectes teòrics. Materials, tècniques i motius decoratius. El mobiliari i els seus tipus. Evolució històrica del moble: els estils a França, Itàlia i Espanya (s. XV-XIX).

Tema 6. Altres arts decoratives

Guia docent

Metodologia docent

En aquest apartat es descriuen les activitats de treball presencial i no presencial (o autònom) previstes a l'assignatura amb l'objecte de poder desenvolupar els continguts i avaluar les competències establertes anteriorment.

Amb el propòsit d'afavorir l'autonomia i el treball personal de l'alumnat, l'assignatura forma part del projecte Campus Extens, centrat en l'ensenyament flexible i a distància, el qual incorpora l'ús de la telemàtica a la docència universitària. Així, mitjançant la plataforma de teleeducació Moodle l'alumne tindrà a la seva disposició una comunicació en línia i a distància amb el professor, un calendari amb notícies d'interès, documents electrònics, enllaços a Internet i propostes de pràctiques de treball autònom individual i grupal.

Volum de treball

A la següent taula es presenta la distribució d'hores segons les diferents activitats de treball presencial i de treball no presencial planificat (o autònom) i la seva equivalència en crèdits europeu o ECTS (1 crèdit ECTS= 25 hores de treball de l'estudiant).

Activitats de treball presencial (2,4 crèdits, 60 hores)

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Classes magistrals	Grup gran (G)	Mitjançant el mètode expositiu, el professor establirà els fonaments teòrics que composen la matèria. A més, es donarà informació per a cada tema de tipus bibliogràfic, sobre el mètode de treball i el material que haurà d'utilitzar l'alumnat per preparar de forma autònoma determinats continguts.	34
Seminaris i tallers	Treball amb materials d'arts decoratives	Grup mitjà (M)	Sessions monogràfiques de tipus pràctic supervisades pel professor amb participació compartida (estudiants, experts...) centrades en l'anàlisi de cultura material. A més, l'alumnat contestarà tres qüestionaris de resposta breu a l'aula, centrats en la identificació i caracterització de les obres estudiades. L'assistència als seminaris és obligatòria, només es pot faltar a un 10% de les hores programades. Es realitzarà un control de l'assistència a través de llistes. Les activitats realitzades formen part de la carpeta d'aprenentatge. Aquestes activitats no són recuperables.	15
Classes pràctiques	Sortides de camp	Grup mitjà (M)	Es proposa la visita a diversos centres museístics que conserven col·leccions d'obres relacionades i/o estudiades a les classes teòriques. Alguns dels centres són els següents: Museu de Mallorca, Museu Diocesà, Museu de la Catedral... Les dates es fixaran al cronograma al començament del semestre. Si durant el període de classes, es produeix algun acte (exposició, conferència...) es podrà contemplar com una sortida de camp.	6

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Tutories ECTS	Tutoria	Grup petit (P)	És obligatòria l'assistència a una tutoria per a l'orientació de la carpeta d'aprenentatge a la meitat del semestre.	1
Avaluació	Examen final	Grup gran (G)	Es realitzarà un examen final en el període d'avaluació complementària, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada màxima de 2 hores. Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació d'obres, seguint el format de preguntes de resposta breu. 2. Comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga o desenvolupament.	2
Avaluació	Examen parcial	Grup gran (G)	Es realitzarà un examen parcial a la meitat del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada màxima de 2 hores. Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació d'obres, seguint el format de preguntes de resposta breu. 2. Comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga o desenvolupament.	2

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Aula Digital.

Activitats de treball no presencial (3,6 crèdits, 90 hores)

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	Carpeta d'aprenentatge	El primer dia de classe es precisarà en un guió les característiques dels elements inclosos a la carpeta d'aprenentatge i les dates de lliurament de cada un dels ítems. La carpeta ha d'incloure: -1 Ressenya crítica de la lectura obligatòria (1 pàgina). - Fitxes de catàleg de 3 de les ceràmiques analitzades a les sessions pràctiques (esborrany + fitxa definitiva). Cada alumne lliurarà una fitxa diferent a la resta de companys del grup petit de treball. Els alumnes d'itinerari B realitzaran les mateixes fitxes acordant amb el professor els objectes a catalogar. - Fitxes de catàleg d'objectes (2 de vidre i 2 de metall). -Elaboració d'un glossari de moble.	35
Estudi i treball autònom individual	Preparació dels temes	Després de l'exposició per part del professor a les classes magistrals, les classes pràctiques i els seminaris o tallers, l'alumnat haurà d'elaborar una part del temari. Per facilitar aquesta tasca, s'indicarà, per a cada tema, la bibliografia que s'ha de consultar per aprofundir en la matèria.	55

Guia docent

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

A la taula del present apartat es descriu per a cada procediment, la tipologia, els criteris d'avaluació i el seu pes en la qualificació de l'assignatura. L'assignatura té qualificacions mínimes en algunes de les activitats avaluatives (cal tenir en compte l'article 26.7 del Reglament acadèmic).

L'assignatura té previst un itinerari B, que no exclou la presencialitat, però pot suposar una assistència en menor grau. Poden tenir accés a l'itinerari B tots aquells alumnes que puguin acreditar que es troben en un dels supòsits següents:

a) Estar treballant amb una mitjana de dedicació equivalent, com a mínim, a la meitat de la durada màxima de jornada ordinària de treball. Això s'ha d'acreditar amb un contracte de treball en vigor o un nomenament administratiu; alternativament es poden aportar altres documents que provin l'activitat actual, com els justificants de cotització en qualsevol règim de la Seguretat Social. b) Estar afectat per una discapacitat física, sensorial o psíquica, en un grau igual o superior al 33 per cent, que és el que estableix la normativa que regula la reserva de places per a l'accés a la Universitat d'estudiants amb necessitats educatives especials. El grau de discapacitat s'ha d'acreditar mitjançant el certificat emès per l'organisme competent per al seu reconeixement. c) Tenir 45 anys o més en la data d'inici del curs acadèmic. d) Estar en situació de protecció a la família o haver de tenir cura de persones dependents. e) Trobar-se en altres situacions extraordinàries que l'òrgan competent valori com a determinants per ser incorporat a la situació de dedicació a l'estudi a temps parcial.

Criteris d'actuació:

1- Els alumnes interessats a acollir-se a l'itinerari B en una assignatura que incorpori aquesta possibilitat en la guia docent hauran de presentar al docent -durant la primera quinzena lectiva de cada semestre- un escrit amb la sol·licitud raonada i les evidències documentals que acreditin trobar-se en un dels supòsits recollits als punts a) a d), o bé en un altre supòsit -punt e-. 2- El docent remetrà als caps d'estudis les sol·licituds, que rebran el vistiplau si s'ajusten als supòsits a, b, c o d. Les peticions referides a situacions excepcionals (supòsit e) seran valorades pel Consell Deganal.

Frau en elements d'avaluació

D'acord amb l'article 33 del Reglament acadèmic, "amb independència del procediment disciplinari que es pugui seguir contra l'estudiant infractor, la realització demostradorament fraudulenta d'algun dels elements d'avaluació inclosos en guies docents de les assignatures comportarà, a criteri del professor, una menysvaloració en la seva qualificació que pot suposar la qualificació de «suspens 0» a l'avaluació anual de l'assignatura".

Treball amb materials d'arts decoratives

Modalitat	Seminaris i tallers
Tècnica	Tècniques d'observació (no recuperable)
Descripció	Sessions monogràfiques de tipus pràctic supervisades pel professor amb participació compartida (estudiants, experts...) centrades en l'anàlisi de cultura material. A més, l'alumnat contestarà tres qüestionaris de resposta

Guia docent

breu a l'aula, centrats en la identificació i caracterització de les obres estudiades. L'assistència als seminaris és obligatòria, només es pot faltar a un 10% de les hores programades. Es realitzarà un control de l'assistència a través de llistes. Les activitats realitzades formen part de la carpeta d'aprenentatge. Aquestes activitats no són recuperables.

Criteris d'avaluació Participació activa de l'alumnat.

Percentatge de la qualificació final: 15% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 0% per a l'itinerari B

Examen final

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta llarga, de desenvolupament (recuperable)
Descripció	Es realitzarà un examen final en el període d'avaluació complementària, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada màxima de 2 hores. Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació d'obres, seguint el format de preguntes de resposta breu. 2. Comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga o desenvolupament.
Criteris d'avaluació	Ordre i claredat expositiva. Capacitat de relació i síntesi. Adequació a la pregunta formulada. Exactitud dels resultats obtinguts. Utilització del vocabulari específic.

Percentatge de la qualificació final: 40% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 2

Percentatge de la qualificació final: 50% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 2.5

Examen parcial

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta llarga, de desenvolupament (recuperable)
Descripció	Es realitzarà un examen parcial a la meitat del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada màxima de 2 hores. Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació d'obres, seguint el format de preguntes de resposta breu. 2. Comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga o desenvolupament.
Criteris d'avaluació	Adequació a la pregunta formulada. Exactitud dels resultats obtinguts. Utilització del vocabulari específic.

Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 1

Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 1

Carpeta d'aprenentatge

Modalitat	Estudi i treball autònom individual
Tècnica	Carpeta d'aprenentatge (recuperable)
Descripció	El primer dia de classe es precisarà en un guió les característiques dels elements inclosos a la carpeta d'aprenentatge i les dates de lliurament de cada un dels ítems. La carpeta ha d'incloure: -1 Ressenya crítica de la lectura obligatòria (1 pàgina). - Fitxes de catàleg de 3 de les ceràmiques analitzades a les sessions pràctiques (esborrany + fitxa definitiva). Cada alumne lliurarà una fitxa diferent a la resta de companys del grup petit de treball. Els alumnes d'itinerari B realitzaran les mateixes fitxes acordant amb el professor els

Guia docent

	objectes a catalogar. - Fitxes de catalèg d'objectes (2 de vidre i 2 de metall). -Elaboració d'un glossari de moble.
Criteris d'avaluació	Ordre i claredat expositiva. Capacitat de relació i síntesi. Adequació als guions facilitats pel professor. Exactitud dels resultats obtinguts. Utilització del vocabulari específic.

Percentatge de la qualificació final: 25% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 1

Percentatge de la qualificació final: 30% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 1

Recursos, bibliografia i documentació complementària

Bibliografia bàsica

- ARMINJON, C.; BLONDEL, N., *Objets civils domestiques: Vocabulaire typologique*, Paris, 2002.
- BARTOLOMÉ ARRAIZA, A. (ed.), *Las Artes Decorativas en España*, Summa Artis, XLV, 2 vol., Madrid, 1999.
- BONET CORREA, A. (ed.), *Historia de las artes aplicadas e industriales en España*, Madrid, 1982.
- CASTELFRANCHI, L., *Esplendor oculto de la edad media. Artes menores: una historia paralela. Siglos V-XIV*, Madrid, 2005.
- DE DALMASES I BALANYÀ, N. (coord.), *L'Art Gòtic a Catalunya. Arts de l'Objecte*, Barcelona, 2008.
- FLEMING, J.; HONOUR, H., *Diccionario de las artes decorativas*, Madrid, 1991.
- GARCÍA HERAS, M.; FERNÁNDEZ NAVARRO, J.M.; VILLEGAS BRONCANO, M.Á., *Historia del Vidrio. Desarrollo formal, tecnológico y científico*, Madrid, 2012.
- SÁNCHEZ PACHECO, T. (coord.), *Cerámica española*, Summa Artis, XLII, Madrid, 1997.
- SANTACANA I MESTRE, J.; LLONCH MOLINA, N., *Manual de didáctica del objeto en el museo*, Gijón, 2012.

Bibliografia complementària

- A.D., *Histoire du verre*, 7 vol., Paris, 2005-2008.
- ALCOLEA, S., *Artes decorativas en la España cristiana (siglos XI-XIX)*, Ars Hispaniae, XX, Madrid, 1975.
- ÁLVARO ZAMORA, M.I., "Artes Decorativas", a BORRÁS, G. et al., *Introducción General al Arte. Arquitectura, Escultura, Pintura, Artes Decorativas*, Madrid, 1980.
- ARMINJON, C.; BILIMOFF, M. et al., *Métal: Vocabulaire technique*, Paris, 2010.
- BARRAL I ALTET, X. (dir.), *Disseny. Vestit. Moneda i medalles*, Art de Catalunya, 12, Barcelona, 1997.
- (dir.), *Arts decoratives, industrials i aplicades*, Art de Catalunya, 11, Barcelona, 2000.
- CARBONI, S.; WHITEHOUSE, D., *Glass of the Sultans*, New York, 2001.
- CIRICI, A., *Cerámica catalana*, Barcelona, 1997.
- DE DALMASES, N., *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*, 2 vols., Barcelona, 1992.
- DE DALMASES, N.; GIRAL MIRACLE, D., *Argenters i joiers de Catalunya*, Barcelona, 1985.
- DOMENGE I MESQUIDA, J., *L'argenteria sacra a les esglésies de Mallorca*, Palma, 1991.
- DODDS, J.D. (ed.), *Al-Andalus. Las artes islámicas en España*, Madrid, 1992.
- FEDUCHI, L., *Historia del mueble*, Barcelona, 1975 (1946).
- GABORIT-CHOPIN, D.; TIXIER, F., *L'oeuvre de Limoges e sa diffusion. Trésors, objets, collections*, Rennes, 2011.
- GOMBRICH, E.H., *El sentido del orden. Estudio sobre la psicología de las artes decorativas*, Madrid, 1999.
- GRUBER, A. (dir.), *Las artes decorativas en Europa. Del Renacimiento al Barroco*, Summa Artis, XLVI-I, Madrid, 2000.
- (dir.), *Las artes decorativas en Europa. Segunda Parte. Del Neoclasicismo al Art Déco*, Summa Artis, XLVI-II, Madrid, 2000.

Guia docent

GONZÁLEZ-HONTORIA ALLENDE SALAZAR, G., *Las artesanías de España*, 5 vol., Barcelona, 1998-2006.

HARDEN, D.B. (ed.), *Glass of the Caesars*, Milan, 1987.

HARRIS, J. (coord.), *5000 Years of Textiles*, London, 1991.

KJELLBERG, P., *Le Meuble français et européen du Moyen Âge a nos jours*, Paris, 1991.

LIEFKES, R.; YOUNG, H. (ed.), *Masterpieces of world ceramics in the Victoria and Albert Museum*, London, 2008.

MAINAR, J., *El moble català*, Barcelona, 1976.

MALTESE, C. (coord.), *Las técnicas artísticas*, Madrid, 1980.

MARTÍNEZ CAVIRÓ, B., *La loza dorada*, Madrid, 1982.

PIERA, M., *El moble a Catalunya: l'espai domèstic del gòtic al modernisme*, Manresa, 1999.

PRAZ, M., *Historia ilustrada de la decoración. Los interiores desde Pompeya hasta el siglo XVIII*, Barcelona, 1965.

ROSSELLÓ BORDOY, G.; COLL TOMÀS, B., *Cerámica popular a les Balears*, Palma, 1997.

RIEGL, A., *Problemas de estilo. Fundamentos para una historia de la ornamentación*, Barcelona, 1980 (1893).

ROBERTSON, M., *The Art of Vase-Painting in Classical Athens*, Cambridge, 1992.

RYBCZYNSKI, W., *La casa. Historia de una idea*, Madrid, 1989.

TABURET-DELAHAYE, E., *L'orfèvrerie gothique (XIII-XV) au Musée de Cluny*, Paris, 1989.

VÉLEZ, P., "De las artes decorativas al diseño industrial", a FREIXA, M. et al., *Introducción a la Historia del Arte*, Barcelona, 1990.

Altres recursos

L'alumnat tendrà a l'Aula digital una ampliació bibliogràfica de cada tema i un repertori de recursos d'interès per a la seva formació (documents electrònics sobre la matèria elaborats tant pel professorat com per d'altres professionals, enllaços a Internet, publicacions...).

